

Oral History

45 ГОДИНИ АСТРОНОМИЧЕСКА ОБСЕРВАТОРИЯ В
БЕЛОГРАДЧИК (1965 – 2010)

КАПИТАНИТЕ НА НЕБЕТО - РАЗКАЗ¹⁾

Валентин КАЧЕВ

Abstract. This story by Valentin Kachev, a Bulgarian writer, is for the first years of the astronomical observatory in Belogradchik. Then high school students were involved in recording the trajectories of the first artificial satellites of Earth. This information is transmitted by radio to the Soviet Space Center “Kosmos” in Moscow.

Keywords: astronomical observatory, Belogradchik, high school students, artificial satellites

Когато си спомням за детството, аз винаги се връщам в онзи дивен край, в който слънцето грееше най-ярко, птиците чуруликаха най-хубавите песни, които някога съм слушал, а нощите настъпваха като магьосници, които запалваха най-напред сребърните звезди на небето, очертаваха чаровната мъглявина на Млечния път и когато вечерта потъваше в булото на звездния купол, оживяваше тайнствената красота

на моите Београдчишки скални видения. Луната изпепеляваше далечния хоризонт, скътал в себе си причудливите форми на замъци, хора и зверове, за да изгрее в оная сребърна позлата, която откроява на фона на небето силуетите на омагьосаните от нощта скали.

“Магьосниците” най-напред се появиха на небето. Те бяха най-ярките звезди, които се разхождаха под звездния купол и оглеждаха със своите загадъчни лъчи земята, хората и притихналите в нощта скали на моето детство. Трудно биха намерили те из своите небесни пътища красотата, която би могла да засенчи тайнството на великаните, изправили мощни снаги под сребърния покрив на звездите. Дали ореолът на детството е бил по-силен от красотата, която ме заобикаляше, та моята детска фантазия си представяше всичко толкова хубаво? Едва ли... Любовта към красотата изпълва детското сърце още при първите крачки, които неукрепналите детски краченца правят, за да достигнат красивата фея... И започва онзи дълъг път към красотата, който ние следваме през целия си живот... А какво по-голямо щастие от това да откриеш този космически път в началото на твоето детство, което започна с първите полети на изкуствените спътници на земята, с които съветските хора откриха нова ера във вечното стремление на човешкия гений към могъщество и красота! Тогава хората за първи път изпращаха своя земен поздрав към звездите. А тези магьосници, които вечер се разхождаха по небето и ни караха заедно с бабите и дядовците да стоим до късно по дворовете, вперили погледи нагоре, очаквайки да съзрем между звездите най-ярката, която пътуваше в безкрая и разнасяше поздрава на Великия човек. Трудно е да се опише как хората посрещаха своята космическа ера. Ние се изкачвахме на най-високото място при крепостта, където звездите бяха най-много, а долината, скътала в песента на славеите гостите от вековете, в тези нощи на звездни празници, единствена би могла да съперничи на красотата, която

изтръгна човешкия разум с Първите, които излетяха от люлката на земята и достигнаха Вселената.

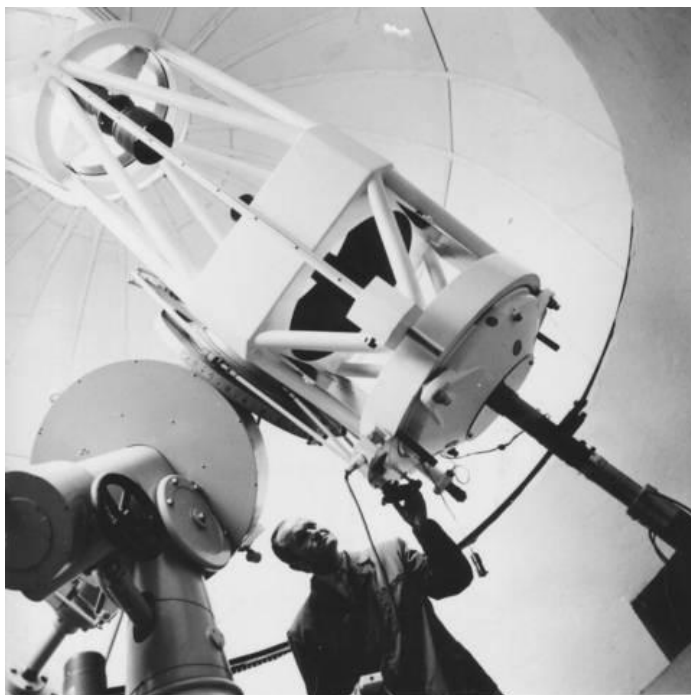
Два бисера от началото и края на огромна огърлица свързваха океана на звездите с този оазис на неземна красота, а техните отблясъци в омайните нощи превръщаха красотата на небето и земята във възшебен свят на детството, за което приказките бяха остарели или по-точно още не бяха измислени, защото ние започвахме да живеем в една нова ера, която записваше своето бъдеще пред нашите детски очи, родени за красота.

Може на някой да се стори чудно, но едва осем години, след като полетя Първият изкуствен спътник на земята, на мястото, където вечер се струпваше малко и голямо да гледа пратениците към звездите, извиси сребриста снага Астрономическа обсерватория в Белоградчик²⁾, а в дните на нейното откриване гости на моя град бяха двамата космически братя Беляев и Леонов. В какви космически години растеше моя град, и колко бяхме щастливи ние децата, че заедно с отминаващите лазурни години на нашето детство растеше и нашата любов към хората, които ни дариха щастието да бъдем деца на космическата ера!

Аз видях с очите си в моя роден град Човекът, който за първи бе дръзнал да излезе сам сред необятния хор на звездите. Какъв беше той - някакъв свръхчовек или чудо? Не, той беше един обикновен човек, който топло се усмихваше на хората от моя град. Той протягаше към тях тези ръце, за да достигне до всички от онази сила, която донесе на земята новата космическа радост.

Години по-късно, когато израснах и отидох да уча в Москва, аз бях щастлив, че живеях и се учих край едно от най-хубавите места в съветската столица. Общежитието ни бе до Паметника на космонавтиката, а прозорците на института гледаха в най-красивия павилион на ВДНХ - павилиона "Космос". Вечер, бидейки далече от

звездния купол на моя роден град, често се разхождах по алеята на космонавтите. Сред паметниците на Циолковски, Каралъов, Гагарин, Терешкова, аз се застоявах пред паметния бюст на човека, чиято топла длан докоснах в родния си град - пред паметника на Леонов. И отново тук, на съветска земя, аз се чувствах щастлив със своето космическо детство. Връщах се в спомените от голяма Москва към моя малък Белоградчик... Бях в осми клас, когато станах наблюдател на изкуствените спътници на земята при Астрономическата обсерватория в града. Ние бяхме влюбени в астрономията юноши и в "космическото око" сред скалите, както наричахме нашата обсерватория. Вечер, щом слънцето прибереше последните си лъчи зад хребетите на Ведерника скатавахме книгите и тетрадките в ученическите чанти и поемахме по стръмния път. Кацнал като птица на хълма над крепостта ни очакваше нашият космически дом... Колко бързо летяха годините!...

Александър Томов (от семейния архив на ст.н.с. Н. Томов)

Като че ли вчера ние се изкачвахме на същото това място със своите баби и дядовци, за да видим от високото първия спътник. Сега ние крачехме със самочуствието на момчета на все още неукрепналите плещи, на които лежи голямата отговорност да бъдат членове на голямото семейство на „Интер-космос“. За нас тогава Съветската страна бе далечна и недостижима, макар че в същото време тя ни бе близка и сърдечна. Всеки ден получавахме телеграмите от център "Космос" в Москва с шифрованите данни, които чертаеха небесните координати на очакваните спътници. На покрива на Обсерваторията бе и нашата космическа площадка. Там ние насочвахме астрономическите тръби и техните зорки очи "блокираха" небесния океан. Петима наблюдатели заедно с нашия ръководител Александър Томов правехме блокада в небето. Всяка нощ "разговаряхме" със звездите на "Лира", "Лебед", "Орион", "Касиопея", "Косите на Вероника"...

Трудно е да опиша чувствата, които изпитвах в онези звездни мигове. Най-напред поглеждах утихналата долина на скалите и нейният бисер ме повеждаше по своята огърлица нагоре към просторите на безкрая. Прилепил очи до астрономическата тръба, дъхът ми запираше. Звездите се приближаваха до мен и аз бях техен господар. Зрителното поле на уреда открадваше от небето най-красивите съзвездия, които желяех да имам. Целият се пренасях в тайнствения свят на красотата, която ми даряваше космосът. В ушите ми звучеше музика, завладяваща и непокорна, музика, която никога по-рано не бях слушал... И тя звучеше в онези мигове на щастие, когато имах пред очите си на хвърлей място най-красивите звезди...

Гласът на нашия ръководител Томов: "Внимание", усилваше още повече нашето въннение. В ушите ми "отекваха" познатите сигнали на спътника: "пио-пи-пии...". Дъхът наистина замираше, когато някой извикваше: "Ето го... хванах го..." Тръбите на всички ни се насочваха в

района на щастливца, успял пръв да забележи космическия гостенин. Това бяха мигове на върховно вълнение и неописуемо щастие. Малката звездичка плуваше в океана на Вселената, танцуваше под утихналите звезди, отправили сияйни лъчи към земния пратеник. Гласът на ръководителя отново ни изваждаше от вцепенението: "Внимание, започваме засичане..." Той изричаше имената ни, водейки нашия взор по траекторията на земната звезда...

Оставяйки спътника да се проектира под някоя красива ярка звезда, натискахме бутоните на хронографа, а долу в залата за точно време се изписваха секундите на нашия спътник. Раз, два, три, четири, пет... пишещото устройство фиксираше нашите звездни мигове. А ние горе застопорявахме своите астрономически тръби и тичахме в изчислителната зала, където най-напред спирахме пред голямата карта на звездното небе и откривайки сектора, в който се намираше нашето съзвездие, вземахме подробната секторна карта и с нея отново заставахме под звездния купол. Малките фенерчета осветяваха картите. Ние се вглеждахме отново в своите тръби и търсихме да намерим в тях звездите, под които бяхме засекли спътника. И всичко това се повтаряше зиме и лете, в студ и мраз, когато ръцете ни замръзваха, а вятърът искаше да обрули ушите ни. Нямаха покой нашите сърца, клокочеше като вулкан нашата космическа младост...

"Откриването" на звездата, под която бе засечен спътникът, бе истинско щастие. Едва тогава излизахме от онова състояние на космическо замайване и щастливи слизахме в изчислителната зала. Измервахме "космическите" разстояния на своите звезди и определяхме техните координати. Когато изчисленията бяха готови, ръководителят нанасяше координатите на една голяма звездна карта и едва, когато нашите изчисления образуваха точната траектория на спътника, с голямо облекчение въздъхвахме. Ние бяхме свободни до следващия спътник,

който трябваше да наблюдаваме през тази нощ, а на ръководителя му предстоеше още една отговорна задача. Той се затваряше в залата за съобщения и изпращаше в център "Космос" в Москва данните от нашите наблюдения. Два часа след минаването на спътника там трябваше да получат шифрованата телеграма с резултатите. По няколко пъти на нощ към Съветската страна, към Москва летяха в ефира шифрованите данни от наблюденията и имената на тези момчета от Белоградчишката гимназия, които и тази нощ на безсъние зорко бдяха в космическия океан и даваха своя скромнен принос в овладяването на Космоса...

Завръщайки се през годините отново пред пиедестала на космонавтиката в Москва и алеята на тези, които проправиха пътя към звездите, аз се замислям за онази красота, с която ме дари детството в моя малък Белоградчик, красотата, която днес измервам с мащабите на космическата ера, чиито съвременници ни бе отредено да бъдем!

БЕЛЕЖКИ

1. В памет на гл. ас. Христо Костов (Бобо) (1932 - 1982), основателят, и ст.н.с.-д-р Александър Томов (1930 – 2008), нашият любим ръководител. Нека си спомнят за тези прекрасни мигове и моите приятели от гимназията в Белоградчик: Емил Лозанов, Владо Гергов, Митко Раденовски, Евгени Павлов, Миролуб Друцанов, Атанас Лилов, Мишо Татаров и още много други...

2. Астрономическата обсерватория в Белоградчик е построена през 1962 г. Официалното ѝ откриване е на 20 юни 1965 г. Най-големият телескоп на обсерваторията е 60 см Касегрен (1969 г.). По това време телескопът е най-големият в България. От 1976 г. обсерваторията в Белоградчик принадлежи на Института по астрономия на Българската академия на науките.

✉ Mr. Valentin Kachev,
Union of the Bulgarian Writers,
10, Kosta Lulchev Str., ent. B, apt. 32
1113 Sofia, BULGARIA
E-Mail: vkachev@abv.bg